

KOMENTAR BIBLIJE - "Vajišlah" (1. Mojsijeva 32,4 - 36,43)

Nehemija Gordon

Jono: 1. Moj. 32:3 do 36:46. Mnogo se stvari dešava u ovom odeljku, koji počinje ovako „*Tada je Jakov pred sobom poslao glasnike kod svog brata Isava u zemlju Sir, u Edom, i zapovestio im: „Ovako ćete reći mom gospodaru Isavu: „Ovako govori tvoj sluga Jakov: „Kod Lavana sam dugo živio i i ostao sam sve do sad. Stekao sam goveda, magaraca i ovaca, slugu i sluškinja, i želim to da javim svom gospodaru kako bih našao milost u njegovim očima.“*“ Nehemija, ovo je moje prvo pitanje. On govori o Isavu kao o svom gospodaru, a o sebi govori kao o Isavovom slugi. Kako to treba razumeti?

Nehemija: „Lord“ u ovom slučaju ne znači Gospod, nego gospodin. Na engleskom reč mister (gospodin), dolazi od reči master (gospodar). Kada kažem gospodin Džonson, ne mislim bukvalno da je on moj gospodar. Mislim da je to ovde bio znak poštovanja, a ne bukvalan naziv. Vrlo je uobičajeno, čak i u modernom hebrejskom, nekoga nazvati adoni - moj gospodar. To ne znači da je on bukvalno tvoj gospodar, nego je to način izražavanja poštovanja prema nekome. U ovom slučaju imamo izvanrednu učtivost, jer ne samo da kaže da je on njegov gospodar, nego i - ja sam njegov sluga. On pokušava da bude naročito učtiv. Ukrao je Isavu pravenca, dobio je njegov blagoslov. Isav je materijalista, on je shvatio da mu svakako ne treba blagoslov, jer je bogat i nema problema s tim. Ono što Isavu nedostaje jeste duhovni blagoslov koji Jakov ima. Ključna stvar

nije to bogatstvo i prosperitet, ne radi se samo o tome, to je samo deo svega. Isavu još uvek nedostaje ključna stvar.

Jono: Stih šest *„Posle nekog vremena glasnici su se vratili kod Jakova i rekli: „Išli smo kod tvog brata Isava, i on ti ide u susret s četirsto ljudi. Jakov se veoma uplašio i zabrinuo se. Zato je ljude koji su bili s njim, ovce, goveda i kamile razdelio u dva logora, pa je onda rekao: „Ako Isav dođe i napadne jedan logor, drugi logor će uspeti da pobegne.“ Posle toga Jakov je rekao: „Bože mog oca Avrama i Bože mog oca Isaka, Gospode, ti koji mi govoriš: „Vrati se u svoju zemlju i svom rodu, i ja ću ti činiti dobro.“, ja nisam vredan sve milosti i sve vernosti koju si pokazao svom vernom sluzi, jer sam samo sa štapom prešao Jordan, a sada imam dva logora. Molim te, izbavi me iz ruke mog brata Isava, jer se bojim da ne dođe i ne napadne mene i majke s decom. A ti si mi rekao: „Zaista ću ti činiti dobro i učiniću da tvog potomstva bude kao morskog peska, koga ima toliko mnogo da ne može da se izbroji.“* Piše da je uplašen i da se moli Gospodu, te Ga podseća na obećanje koje mu je dao.

Nehemija: Hajde da pogledamo nekoliko stvari u stihovima pre ovoga. Jedna od njih je u stihu 7 gde je podelio sve u dva logora. Reč za logor je tu "mahanot", što je zapravo igra reči povezana s nečim u stihu 2, gde piše da je ugledao Božiji logor, odnosno video je anđele i rekao da je to Božji logor. Nazvao je to mesto "Mahanaim", što znači "dva logora".

Prošli put smo se pitali zašto dva logora. Evo jednog od odgovora. Deo odgovora na to jeste da je on video anđele, možda ih je bilo puno pa iz tog razloga dva logora. Često za objašnjavanje imena imamo dva razloga. Drugi razlog nam je sada dat ovde, zbog njegova dva logora u koje je

podelio svoje ljude i sve. U stihu 4 imamo njegovu izjavu, gde on kaže „*Kod Lavana sam dugo živeo i ostao sam sve do sad.*” Ta reč "živeo sam", "stanovao sam" na hebrejskom je "garti". Rabini su se pitali zašto je on to rekao da je živeo kod Lavana, koje je značenje toga. Ako pogledate reči - "ja sam živeo", to je reč garti, a ako toj reči izračunate brojčanu vrednost, dobijate 613 (svako slovo u hebrejskom ima brojčanu vrednosti). Odatle ideja o 613 zapovesti, iz ovog stiha. Rabini kažu da ima 613 zapovesti i ovo razumevaju kao kodiranu poruku, da je Jakov proglasio da je s Lavanom živeo 613 zapovesti. Tako oni tumače ovu izjavu.

Ja želim da postavim pitanje: Da li zaista igde postoji dokaz u Bibliji da ima 613 zapovesti? Ako ne, koji je onda broj? Zanimljivo je da su različiti rabini generacijama pisali knjige praveći spisak od 613 zapovesti. Ne postoje dva ista spiska, čak ne postoje ni dva spiska koja su barem približno jednaka. Treba se zamisliti kako se broje zapovesti. Razmislite o nečemu jednostavnom, kao što je na primer Šabat. Tu imamo zapovest da se odmaramo, da ne radimo. To su dve zapovesti od 613. Postoje i različite zapovesti kao što je u 2. Moj. 35:3, gde piše da se ne potpaljuje vatra. To je treća zapovest. Zatim imamo različite zapovesti da se ne ore, da se ne žanje na Šabat. Mislite da imamo jednu zapovest, zapovest o držanju Šabata.

Neki drugi rabin je pre hiljadu godina pokušao je da napravi spisak od 613 zapovesti, a na kraju ih je dobio pet. Sve u svemu, Tora nam ne govori koliko zapovesti postoji, zašto onda mi pokušavamo da izmislimo broj kad nam Tora ne daje taj broj? Rabini su generacijama brojali zapovesti na različite načine, tako da možete da ih izbrojite koliko god želite. To što nam

Tora ne daje broj znači da i mi ne treba da brojimo, jer se time na neki način ograničava Bog, te nas zbunjuje, kakve su Njegove reči.

Razmislite o zapovesti koja se pojavljuje u 3. Moj., koja kaže: „Voli bližnjega svoga kao samoga sebe.“ To je jedna zapovest. Međutim, može se reći da su to dve zapovesti. Prva zapovest jeste da morate da volite sebe. A onda morate i bližnje da volite na isti način kao što volite sebe. To su dve zapovesti. Te dve zapovesti ili jedna, kako god želite, treba da vas prate celog života. Neki ljudi misle da su pravedni zato što imaju veliki šofar (ovnujski rog), jer drže Šabat do najmanjih detalja, barem u meri u kojoj oni razumeju. Međutim, ovakva zapovest da volite svog bližnjeg kao samog sebe može da vas prati celi život i da pokušavate da ispunite tu zapovest. Razmislite o tome, proroci su dan i noć govorili da siromašne treba da nahranite, i da obučete siromašne i beskućnike. Sve to spada u kategoriju „voli bližnjega svoga kao samog sebe“. Tako da mislim da se brojanjem zapovesti umanjuje značaj nekih zapovesti, to je veoma varljivo. Neki bi mogli da kažu da imaju 602 zapovesti i da zanemare ovu zapovest „voli bližnjega svoga kao samog sebe“.

Garti - 613 je numeorološka vrednost fraze - ja sam živeo. Broj 613 su dobili iz ove jedne reči u ovom jednom stihu. Razlog za to je što su hteli da kažu da je Jakov izjavio, kada se vratio u zemlju Izrael, da se pridržavao svih zapovesti kod Lavana. To je pomalo besmisleno, jer je oženio dve sestre, tako da znamo da se nije pridržavao svih zapovesti. Sasvim sigurno je da je zgrešio u pogledu 3. Moj. 18. Takođe, prevario je Lavana i ukrao od njega. Poenta je u tome da su oni hteli da kažu da se on pridržavao svih zapovesti, te su iz te reči izvukli 613 zapovesti. A rabini koji su to rekli nisu

imali pojma kojih je to 613 zapovesti. Kasnije, hiljadu godina, u srednjem veku, rabini su počeli da ih stavljaju na spisak i na kraju su dobili različite brojeve. Međutim, u vreme kada su to rekli, izgledalo im je zgodno da ima 613 zapovesti, pa su ih onda podelili u dve kategorije - pozitivne i negativne zapovesti. Jedna od tih kategorija je imala 365 zapovesti, što je broj dana u godini, a druga 248, što je prema tradiciji broj kostiju u telu. Ovo su tako bile simbolične stvari. Međutim, hteli su da vide kojih je to 613 stvari, te su na kraju dobili svakakve besmislene ideje.

Nehemija: Na hebrejskom stih 11 zvuči ovako: „Molim te, izbavi me iz ruke mog brata Isava, jer se bojim da ne dođe i ne napadne mene i majke s decom.“ Reč za "izbavi me" na hebrejskom nije reč "lehošija", nego druga reč za spasiti. Imaju isto značenje, obe reči govore o spasavanju nekoga iz neke opasnosti ili uništenja. On se moli, ali takođe nešto i preduzima. Ima određenu strategiju, a ona je da pošalje poklone i da odobrovolji svog brata. U jednu ruku, on se moli Bogu, a u drugu, koristi sopstvene sposobnosti kako bi rešio situaciju, i smanjio bratovu ljutnju. Mislim da je ovo važna lekcija, jer je ovo nešto što se naziva "tihi stav", jer ljudi misle da sve što treba da učine jeste da se pomole Bogu i da će On sve učiniti, a da oni ništa ne preduzimaju. Međutim, u Bibliji vidimo da ljudi svašta čine i da se trude, rizikuju svoje živote i uz to se mole. To je kombinacija, na neki način partnerstvo koje imamo s Bogom. Ne možemo ništa da postignemo bez Njega, ali i mi moramo da se zauzmemo. Ako nama nije bitno da nešto učinimo, zašto bi nam onda i On pomogao?

Kit: Stih 22: „*Te iste noći ustao je, uzeo svoje dve žene i dve sluškinje i svojih jedanaest sinova i prešao Javok. Tako ih je uzeo i preveo preko reke,*

i prebacio sve što je imao. Na kraju je Jakov ostao sam." Ovo je divna fraza. Nema više svoje porodice, nema strategije. Ostao je sam, a zatim se rvaao s čovekom do zore.

Nehemija: Reč "rvanje" dolazi od reči "avak", što znači "prašina". Tako da "vajavek" verovatno znači "valjati se u prašini".

Jono: U mojoj Bibliji je čovek napisan sa velikim početnim slovom. „*Na kraju je Jakov ostao sam. Tada se neki čovek rvaao s njim sve dok nije svanula zora. Kad je taj čovek video da ga ne može savladati, dotakao mu je bedro tako da se Jakovu iščasio kuk dok se rvaao s njim.*”

Kit: U tvom prevodu je čovek napisan velikim početnim slovom. Zašto je to tako?

Jono: Data nam je naznaka božanskog tu.

Kit: Na hebrejskom nije napisano velikim slovom. Koja je reč na hebrejskom za čoveka?

Nehemija: To je reč "iš" - čovek. U hebrejskom nemamo velika početna slova, u slučaju da to nije svima očigledno. U Jonovom prevodu piše velikim slovom jer oni pokušavaju da razumeju to iz perspektive Tanaha. U stihu 30: „*Jakov je to mesto nazvao Fanuil, jer je rekao: „Video sam Boga licem u lice, a moja se duša ipak izbavila.*” Dakle, video je Boga licem u lice, onda bi se moglo reći da je taj čovek Bog. Ovo može da se razume na različite načine, da je to anđeo Gospodnji, neko ko predstavlja Boga na taj način, ili pak Elohim, što na hebrejskom ponekad znači anđeo. Anđeli se takođe nazivaju Elohim. Možda ovde Elohim znači da je video anđela licem u lice i da mu je duša ipak spasena. On je definitivno shvatio da se nije rvaao s običnim čovekom.

Jono: Govorili smo o nečemu sličnom kada smo razgovarali o 1. Moj. 18, kada su se trojica muškaraca pojavila pred Avramom. Jedan od njih je govorio u ime Gospoda. Ovo je sigurno veoma slična situacija kada se čovek rve s njim i razgovara s njim u ime Gospoda. U svakom slučaju, on mu je iščao kuk, dotaknuo mu je bedro, ali kako bi se nekome iščao kuk, mora da je to bilo više od dodira.

Nehemija: Pre nego što dođemo dotle, kratko ću da pređem na Knjigu Isusa Navina 5:13,15 Tamo imamo veoma sličan događaj, kada se neko pojavio pred Isusom s mačem u ruci. Ja mislim da je to slično, jer je svrha te pojave koja je došla pred Isusa ista kao pojave koja je došla pred Jakova. U stihu 13 piše *„Kad je Isus bio kod Jerihona, podigao je oči i pogledao, a pred njim je stajao čovek s mačem u ruci. Isus mu je prišao i upitao ga: „Jesi li na našoj strani ili na strani naših neprijatelja?“ A on mu odgovori: „Ni na jednoj; ja sam došao kao knez Gospodnje vojske.“ Tada Isus pade ničice na zemlju i duboko se pokloni pa mu reče: „Šta moj gospodar zapovesta svom sluzi?“ A knez Gospodnje vojske odgovori Isusu: „Izuj sandale sa svojih nogu, jer je mesto na kojem stojiš sveto.“ Isus je to odmah učinio.“*

Koja je bila svrha tog kneza Gospodnje vojske? Koja je bila svrha te pojave koja je došla pred Isusa? Po mom mišljenju je to što je on pokušavao da ulije Isusu samopouzdanje, da mu kaže da nije sam, da je neko s njim. On ide protiv svog neprijatelja, a duhovna vojska je na njegovoj strani. Mislim da je takva bila svrha i ovog anđela koji se rva s Jakovom. Ujutru mu je rekao: „Borio si se s Bogom i s ljudima i na kraju si pobedio.“ Pobedio si u rvanju, ako možeš da pobediš anđela, na tvojoj sam

strani, ići ću s tobom protiv Isava, nemoj da se plašiš. Tako ja razumem svrhu toga što se čovek ili anđeo, šta god to bilo, pojavio i rvaao s Jakovom.

Jono: Stih 29: „*Jakov ga upita: „Molim te, reci mi kako se zoveš.“ A on mu na to odgovori: „Zašto me pitaš kako se zovem?“ I tu ga je blagoslovio.*“ Koje je značenje tu u stihu 29? Zašto mu je čovek s kojim se rvaao rekao - zašto me pitaš kako se zovem?

Nehemija: Ja mislim da je to veoma jasno, meni je očigledno. Jakov pita za njegovo ime, jer želi da ga slavi. A on ga pita zašto želi da zna njegovo ime. Ne slavi mene, nego Tvorca, slavi Gospoda. Ne slavi anđela, nego slavi Tvorca.

Jono: Kod Isusa Navina, imamo i to da se on poklonio i pao ničice.

Nehemija: Da, imamo to i kod Jakova, tako je on pao pred Isava. Kao što se Istočnjaci klanjaju, ne znači da se klanjaju nekom bogu, nego iskazuju čast toj osobi. To je zapravo znak poštovanja. Postoji izreka u starim akadijanskim spisima. Kad god su pisali pismo kralju, pisali bi da ga poštuju "7 i 7". Ta fraza "7 i 7" znači da mu se klanjaju 7 puta napred i 7 puta unazad. To je bio način odavanja počasti nekome. Kada su se klanjali kralju, to je značilo da se klanjaju 7 puta u svakom smeru, što nije značilo da je taj kralj Bog, nego je taj neko kome se klanjaju superiorniji od njih.

Jono: „*Jakov je to mesto nazvao Fanuil.*“ Da li to znači Božije lice?

Nehemija: Da. Bog takođe može da znači i anđeo, ista ta reč koju prevodimo kao Bog, što je bukvalno Moćni, takođe može da znači i anđeo.

Jono: „*Jer je rekao: „Video sam Boga licem u lice, a moja se duša ipak izbavila. Sunce je granulo čim je prošao Fanuil. Jakov je hramao zbog kuka. Zato sve do danas Izraelovi sinovi ne jedu tetivu koja ide uz bedreni živac i*

nalazi se na kuku, jer je on dotakao Jakova za kuk na mestu gde se nalazi tetiva koja ide uz bedreni živac."

Nehemija: Evo ja ću reći slušaocima da se zapitaju šta treba učiniti kako bi muškarac hramao. Staću kod toga.

Jono: Piše da se ne jede tetiva.

Nehemija: Da, rabinsko tumačenje je da je to bedreni živac, što je deo životinje koji je vrlo teško odstraniti. Tako na primer, u SAD-u Jevreji jedu samo prednji deo krava i goveda, jer je preteško i ne isplati se vaditi mišić, odnosno tetivu sa zadnje strane životinje. Tako oni zakolju životinju, pojedu prednji deo i prodaju zadnji deo ne-Jevrejima. To je ono što oni bukvalno rade. Jevreji definitivno kažu da je to zapovest, a ja mislim da nije jasno i da li se to traži od nas u Bibliji. To je jednostavno bio stari običaj u to vreme, govori nam poreklo tog običaja. Ne znam da li je to zaista zabranjeno ili ne, obično to Jevreji shvataju kao zabranu, ali ja to tako ne gledam.

Jono: Poglavlje 33. *„Posle nekog vremena Jakov je podigao oči i ugledao Isava kako dolazi s još četirsto ljudi. Zato je razdelio decu između Lije, Rahele i dve sluškinje. Sluškinje i njihovu decu je stavio napred, pa onda Liju i njenu decu iza njih, a zatim Rahelu i Josifa na kraju. A on je pošao ispred njih i poklonio se do zemlje sedam puta dok nije došao do svog brata. Isav mu je potrčao u susret, zagrlio ga, pao mu oko vrata i poljubio ga, pa su obojica zaplakala."* Iznad reči poljubio, stoje neki znaci poništavanja.

Nehemija: To nije poništavanje, nego pisarske tačke. To su tačke koje su se u starim vremenima očigledno koristile kako bi se izbrisala neka reč. Ono

što se desilo jeste da je neko prepisivao rukopis Tore i verovao je da je pogrešio. Način na koji je hteo da izbriše reč jeste da stavi tačku na svako slovo za koje je mislio da treba da se izbriše. Nije hteo da izbaciti tu reč, jer je mislio da možda treba da bude tu. Tako je ostalo nejasno. Ono što je možda zaista pisalo jeste da mu je pao oko vrata i da su zaplakali. Na hebrejskom je reč poljubio samo jedna reč i ta reč možda ne bi trebalo da stoji tu. To je moguće. Te tačke to pokazuju. Tako je po rabinskoj tradiciji Ezra opisao te tačke, on je verovao da ta reč treba da se izbriše, ali se nije usudio da ukloni neku reč iz Tore. Tako su te tačke ostale.

Jono: Da li postoje još neke reči u Tanahu koje sadrže te tačke?

Nehemija: Mislim da sam nekada sastavljao spisak i da ih je bilo oko desetak.

Jono: Veoma mi je drago što smo to razjasnili, jer sam mnogo puta čuo da ljudi govore da su te tačke tu kako bi pokazale Isavove zube kada je poljubio Jakova, da je zapravo hteo da ga ugrize za vrat. Za tih šest tačaka iznad reči "poljubio" se govori kako predstavljaju zube ili Isavovu nameru da ugrize. Takođe vlada mišljenje da je hteo da pokida Jakovu vrat. Dakle, prema njihovom mišljenju, to nije bio poljubac dobrodošlice kući, nego poljubac koji je pokazao da još uvek želi da ga ubije.

Nehemija: Ovo su jednostavne pisarske tačke koje se mogu naći i u Isaijinom svitku. Veoma često mogu da se nađu u Svicima sa Mrtvog mora, vidimo ih u hebrejskim spisima. Ove pisarske tačke su deo teksta, u nekim spisima na marginama piše da te tačke treba tu da budu, jer su toliko stare i da cela Biblija sadrži te tačke, jer i izvor sadrži te tačke. Ne postoji nikakav

dokaz da su se te tačke koristile da prikažu Isavove zube, nego su to pisarske tačke. Pomalo je besmisleno da su to Isavovi zubi.

Jono: Ono što se dalje dešava jeste da je Isav stigao i pitao ko su svi ti ljudi, zatim su razgovarali. Stih 8 „Tada Isav reče: „Šta si nameravao sa svim onim logorom na koji sam naišao?“ Jakov mu odgovori: „Da nađem milost u očima svog gospodara.“ Tada Isav reče: „Brate moj, imam ja mnogo toga. Zadrži za sebe ono što je tvoje.“ Tako mu on na neki način govori da ima dovoljno svega svog i da mu ne treba ništa njegovo.

Hajde sada da pređemo na poglavlje 34, gde imamo silovanje Dine. „Dina, Lijina kći, koju je ona rodila Jakovu, redovno je izlazila da posmatra kćeri te zemlje. Sihem, sin Emora Jevejina, poglavara te zemlje, ugledao je Dinu, uzeo je i silovao je. Njegova je duša prionula uz Dinu, Jakovljevu kćer, i on je tu devojkicu zavoleo i rečima nastojao da pridobije njeno srce.“ Ovo je pomalo čudno, jer je prvo silovao, pa onda nastojao rečima da pridobije njeno srce.

Nehemija: Zapravo ovde ne piše da ju je silovao. Meni izgleda da ju je on zaveo, govorio je njenom srcu i voleo je i imao je odnos s njom, a Jakov se uznemirio jer se treba oženiti pre nego što se to uradi. Braća su bila uznemirena, jer kasnije piše da se on ponašao prema njihovoj sestri kao prema prostitutki. Šta to znači? To znači kada neka žena ima odnos s nekim ko joj nije muž. Na hebrejskom piše da je on nju oskrnavio, što znači da je imao odnos s njom, a nije bio oženjen njome.

Jakov nije bio srećan što je ovaj muškarac naudio njegovoj kćerki, ali misli da ako je to već uradio i ona njega voli, onda hajde da to uradite kako

treba. Jakovljevi sinovi su prekršili dogovor koji je Jakov pokušao da sklopi i pobili su ljude Sihema.

Jono: U stihu 19 piše: *„Mladić nije oklevao da ispuni taj uslov, jer mu se Jakovljeva kći veoma sviđala, a on je bio najpoštovaniji u celom domu svog oca.“* Ne samo da su se obrezali Emor i Sihem, nego i svi ostali muškarci u narodu. Ovo može da se shvati i kao to da su hteli da uđu u savez sa Gospodom. Stih 23: *„Zar neće onda njihovi posedi i njihovo blago i sva njihova stoka pripasti nama? Samo pristanimo na taj uslov da bi živeli s nama.“*

Kit: Oni su hteli sve dobro i bili su spremni na sve, da to dobiju, ali je njihova motivacija bila pogrešna. To je duh Sihema.

Jono: Poglavlje 35. *„Posle toga Bog je rekao Jakovu: „Ustani, idi u Vetilj, nastani se tamo i napravi oltar Bogu koji ti se pojavio kada si bežao od svog brata Isava.“ Tako je Jakov rekao svom domu i svima koji su bili s njim: „Uklonite tuđe bogove koje imate kod sebe, očistite se i presvucite se. Onda ustanimo i pođimo u Vetilj. Tamo ću napraviti oltar Bogu koji me je uslišio u dan moje nevolje i bio sa mnom na putu kojim sam išao.“ Tako su oni dali Jakovu sve tuđe bogove koje su imali kod sebe i minđuše koje su imali na ušima, i Jakov je sve to zakopao pod veliko stablo u blizini Sihema.“* Kakve su to minđuše, Nehemija?

Nehemija: U 2. Moj. kasnije vidimo da kada je neko nekada bio rob, napravio bi rupu u uvetu, a verovatno bi stavio minđušu sa imenom svog gospodara. Te minđuše su bile znak da je neko nečiji sluga. To su verovatno bile te minđuše koje su oni skinuli. Mislim da to nisu bile neke

zlatne minduše, nego minduše koje su pokazivale posvećenost određenom božanstvu.

Jono: Stih 9 *„Bog se opet pojavio Jakovu kad se on vraćao iz Padan-Arama i blagoslovio ga. Bog mu je rekao: „Ime ti je Jakov. Ali više se nećeš zvati Jakov, nego će ti ime biti Izrael.“ Tako mu je dao ime Izrael. Bog mu je još rekao: „Ja sam Bog Svemoćni. Budi plodan i namnoži se. Od tebe će nastati narod, veliki narod, i carevi će poteći od tebe. Zemlju koju sam dao Avramu i Isaku daću tebi, a posle tebe daću je tvom potomstvu.“ Zatim se Bog podigao od njega s mesta gde je govorio s njim. Zato je Jakov postavio stub od kamena na mestu gde je On govorio s njim, izlio na njega žrtvu levanicu i prelio ga uljem. A mesto gde je Bog govorio s njim Jakov je i dalje zvao Vetilj.“* Nažalost, posle nam dolazi Rahelina smrt, a to je prilično tužno jer je umrla dok se porađala. *„I dok se mučila pri porođaju, babica joj je rekla: „Ne boj se, jer ćeš imati još jednog sina.“ Dok se rastavljala sa životom, jer je umirala, dala mu je ime Venonija, a njegov otac ga je nazvao Venijamin.“*

Nehemija: Venonija znači "sin moje snage", a Venijamin znači "sin moje desne ruke". Imena znače slične stvari i ovo je veoma zanimljivo, jer ne znam da li postoji još i jedan primer u Bibliji gde je majka nazvala dete jednim imenom, a otac drugim imenom. Očevo ime je ostalo.

Jono: Rahela je umrla i Jakov je postavio još jedan stub na njenom grobu. To je stub na Rahelinom grobu koji i danas postoji. Da li znamo gde je to?

Nehemija: To je veoma zanimljivo pitanje, jer smo o tome govorili, o Rahelinoj pećini.